

Народная вышэйшая школа — «ШКОЛА ДЛЯ ЖЫЦЦЯ»*

Марэк Бычкоўскі

Марэк Бычкоўскі — дырэктар Кашубскай Народнай вышэйшай школы.

Развіццё цывілізацыі, вядома, вядзе да некаторых зменаў і мадыфікацыі у практыцы Народнай вышэйшай школы (далей НВШ). Існуюць таксама пэўныя адрозненні ў функцыянаванні НВШ у розных краінах. Але галоўная тэарэтычная пасылка і большасць ідэй народнай школы застаюцца нязменнымі на працягу гісторыі. У адносінах да гэтага, крэда “чалавек у цэнтры ўвагі” і “ўзаемны ўплыў” настаўніка і навучэнца з’яўляецца ключавым значэннем. І ў гэтым сэнсе падаецца, што галоўная ідэя педагогікі Народнай вышэйшай школы не страціла сваёй важнасці і па сённяшні дзень.

Аналіз адукацыйных патрэбаў, які быў зроблены ў межах праектаў “Народная вышэйшая школа — «Школа для жыцця»” ў Германіі, Польшчы і Швецыі, паказвае на шматлікія патэнцыйныя сферы для рэалізацыі розных адукацыйных прапановаў. Шмат з іх, безумоўна, могуць грунтавацца на канцэпцыі НВШ. Але трэба адзначыць, што Народныя школы могуць (і павінны) зноў пацвярджаць, што яны з’яўляюцца антыдотам супраць маргіналізацыі як індывідаў, так і сацыяльных груп.

Сёння досвед Народных вышэйшых школ сутыкаецца з патрэбамі пераменлівай рэальнасці. Пошук аптымальных рашэнняў мае месца як у Польшчы, так і ў іншых краінах.

У чым жа сакрэт канцэпцыі НВШ, што прымушае нас зноў звяртацца да яе? Якой павінна быць Народная школа сёння, каб зрабіць наш “зварот” абгрунтаваным і выніковым у працы на агульную карысць? Мы спрабавалі адказаць на гэтыя пытанні ў межах праекта “Народная вышэйшая школа — «Школа для жыцця»”. Вынікі нашага даследавання пацвярджаюць шматлікія высновы, якія паказваюць, што *мысленне катэгорыямі народнай школы* было характарыстыкай педагогаў і тэарэтыкаў польскай НВШ на працягу дзесяцігоддзяў і што думкі, сфармуляваныя шмат гадоў таму, могуць быць таксама зразумелымі і натхняльнымі таксама і сёння, бо, нягледзячы на зменлівую рэальнасць вакол нас, каноны прынцыпаў Народнай вышэйшай школы застаюцца амаль што нязменнымі.

Заўвагі і разважанні, прыведзеныя ніжэй — аўтар не адважваецца назваць іх указаннімі — тычацца, у большай ступені, руху НВШ у Польшчы. Застаецца спадзявацца, тым не менш, што чытачы з іншых краін таксама знойдуць некаторыя думкі карыснымі ў новым/старым разуменні *Школы для жыцця* сярод ідэй і поглядаў польскіх адукацараў, сабраных аўтарам.

1. Місія — мэты — філасофія

Якое прызначэнне “Школы для жыцця”? Якіх адукацыйных мэтаў яна хоча дасягнуць?

— Школа існуе дзеля падтрымкі людзей у іх перакананасці, што яны здольныя ствараць сваё ўласнае жыццё і браць за яго адказнасць;

— школа стварае прастору для раскрыцця ўласных ідэй, думак, дае магчымасць мадыфікаваць свае веды, грунтуецца на новых ведах і досведзе, якіх шукаюць студэнты;

— школа дае чалавеку шанцы развівацца рознабакова, што значыць не толькі ўзбагачэнне яго кагнітыўных навыкаў, але таксама эмацыянальнай і сацыяльнай сфер яго жыцця.

Якія кампетэнцыйныя развівае “Школа для жыцця”?

Школа для жыцця дае магчымасць развіваць кампетэнцыйныя, якія разумеюцца як здольнасці індывіда дзейнічаць у розных сферах яго жыцця. Сярод такіх кампетэнцыйных можна выдзеліць наступныя:

— здольнасць ажыццяўлення міжасобасных стасункаў, якія характарызуюцца дэмакратычнымі каштоўнасцямі, супрацоўніцтвам і вырашэннем канфліктаў;

— здольнасць да актыўнасці ў грамадскай дзейнасці, якая заключаецца ва ўдзеле чалавека ў жыцці супольнасці і накіраванасці на здзяйсненне людзкіх стасункаў дэмакратычным шляхам;

— здольнасць да крытычнага мыслення, наяўнасць “імунітэту” да ўсякага ўнушэння ідэй і ў той жа час адкрытасць у дэкарацыі сваёй ідывідуальнасці;

— здольнасць вучыцца з перакананнем, што актыўнасць узрастае на працягу ўсяго жыцця і тым самым дае магчымасць вырашаць большую колькасць задач, а таксама пашыраць спектр выконваемых ролей, уключаючы ўдасканалванне прафесійнай кваліфікацыі.

Базуючыся на філасофіі НВШ, сённяшняй народная школа павінна разумець сваю місію (мэты) як:

- адукацыю і навучанне на працягу ўсяго жыцця;
- развіццё ўстановак, што ўносяць уклад у развіццё дэмакратычных формаў жыцця;
- стымуляванне дзелавой актыўнасці;

* Матэрыял узяты па ўзгадненні з аўтарам з кнігі “Folk High School — School for Life”, Wieszyc, 2003.

- матывацыю і натхненне да больш пранікнёнага ўнутранага жыцця, пошуку сэнсу жыцця, крэатыўнай працы, удзелу ў грамадскім жыцці;
- інтэлектуальнае і эмацыйнае абуджэнне чалавека;
- падтрымку развіцця асобы;
- фармаванне грамадзянскіх устаноў;
- развіццё мыслення, якое дазваляе прымаць рашэнні і дзейнічаць самастойна;
- развіццё сензітыўнасці да прыгажосці і праўды, адкрытасці, здольнасці весці дыялог і супрацоўнічаць з іншымі людзьмі;
- развіццё незалежнага мыслення студэнтаў;
- падтрымку ідэй супрацоўніцтва і садзейнічання;
- распаўсюджванне формаў сельскага супрацоўніцтва;
- папулярызацыю адукацыйных, культурных, навуковых і сацыяльных дасягненняў;
- развіццё мясцовай і нацыянальнай ідэнтычнасці;
- развіццё лакальнай дэмакратыі;
- працу па абароне і захаванні мясцовай культурнай спадчыны;
- мадыфікацыю метадаў і зместу дзейнасці для захавання і аднаўлення традыцый НВШ, акрамя таго, падрыхтоўка мясцовых супольнасцяў да ўваходжання ў ЕС.

2. Каштоўнасці — прынцыпы — асноўныя правілы

Асноўныя прынцыпы і каштоўнасці “Школы для жыцця”:

- свабода навучання і вучэння;
- дзейнасць НВШ арыентаваная на студэнтаў (навучэнцаў), іх патрэбы і інтарэсы, на падставе якіх вызначаюцца кірункі і шляхі дасягнення мэтай;
- талерантнасць да ўсіх і кожнага, павага да чужых каштоўнасцяў і прынцыпаў;
- пастаянная самадысцыпліна ў паўсядзённым жыцці;
- адказнасць за сябе і навакольнае асяроддзе;
- неабыхавасць да зла, несправядлівасці, гвалту над прынцыпамі дэмакратыі;
- клопат пра індывідуальную і агульную карысць;
- падтрымка адэкватных прапорцый паміж інтэлектуальным, сацыяльным і эмацыйным развіццём, паміж навучаннем і выхаваннем;
- пабудова спецыфічнай супольнасці — “сям’і народнай школы”, якая складаецца з:
  - настаўнікаў (як пастаянных, так і часовых);
  - студэнтаў (ці навучэнцаў);
  - іншага персаналу (адміністрацыі, супрацоўнікаў кухні, тэхнічнага персаналу);
  - сяброў НВШ;
- пабудова даверу ў межах сям’і НВШ праз:
  - развіццё сацыяльных сувязяў;
  - раздзяленне адных каштоўнасцяў, акрамя таго, даверу і сумненнасці ва ўсім, адпаведнасці слова і справы, сяброўства;
  - удзел у розных формах узаемадзеяння;
  - узаемная адказнасць за характар гэтых сустрэч;
- праца ў атмасферы партнёрства, узаемадзеяння і творчага пошуку, пры ўсведамленні дэмакратычных прынцыпаў;
- сумеснае стварэнне “хатняга” клімату (сумесная дзейнасць: спевы, сумеснае прыняцце ежы, прагулкі, гутаркі; прастата, шчырасць, гнуткасць паводзінаў, адсутнасць умоўнасцяў);
- супольнае жыццё і праца, а таксама арганізацыя “заняткаў”;

- стварэнне пачуцця бяспекі як пачатковага пункту рэалізацыі адукацыйных праграм;
- павага да ўсіх удзельнікаў.

3. Праграма

У праграме “Школы для жыцця” падтрымліваюцца прапорцыі паміж развіццём ведаў і навыкаў.

У традыцыйнай “школе для жыцця” (для студэнтаў з сельскай мясцовасці), праграмы заўсёды ўтрымліваюць шырокае кола пытанняў з розных сфер жыцця:

- пытанні са сферы гуманітарных навук (гісторыя, літаратура, вывучэнне культуры, этнаграфія);
- пытанні са сферы прыродазнаўчых навук (Зямля, чалавек, сельская гаспадарка, навакольнае асяроддзе, геаграфія);
- пытанні са сферы эканомікі і права (эканоміка сельскай гаспадаркі, кааператывы, асацыяцыі і іншыя формы арганізацыі у сельскай мясцовасці і для сельскай гаспадаркі);
- прадметы мастацтва (музыка і спевы, тэатр, танцы, выяўленчае мастацтва — маляванне, скульптура);
- вывучэнне замежных моў;
- развіццё самадысцыпліны і адказнасці;
- павышэнне самаацэнкі і годнасці, а таксама падрыхтоўка да дэмакратычных паводзінаў;
- дапамога ў разуменні сучасных праблем і трактоўцы гістарычнага досведу;
- адсутнасць экзаменаў ці нечага падобнага.

4. План — рэжым — рытуал

- Калісьці дзень пачынаўся з ранішняй зарадкі для ўсіх у спартыўнай зале, зараз гэта дзеянне можа быць заменена рознымі формамі рухальнай актыўнасці, напрыклад, прагулкай у бліжэйшы лес.
- Сям’я народнай школы разам прымае ежу у сталоўцы (падкрэслім, што ў гэтым прымае ўдзел уся сям’я).
- Пад час харчавання ёсць добрая магчымасць перадаць інфармацыю па бягучым дні ці некалькіх наступных днях, таму ў сталоўцы звычайна знаходзіцца сімвалічная трыбуна, устаноўлены мікрафоны і гучнагаварыцелі — інфармацыю прадстаўляюць як настаўнікі, так і студэнты, часта гэта пытанні, тлумачэнні, дыскусіі.
- Снеданне — звычайна фармальны пачатак дня, агульнае вітанне новага дня.
- Дзень заканчваецца фармальным падсумаваннем. Яно можа адбывацца за вячэрай, пад час вячэрняй кавы, спецыяльнай сустрэчы для падсумавання вынікаў дня ці, калі некаторыя навучэнцы не жывуць у школе, напрыканцы апошняга занятка.
- Мы спяваем на пачатку і ў канцы кожнага дня.
- Існуе рытуал сустрэчы у коле (людзі сядзяць па коле, без сталоў), калі трэба абмеркаваць справы, якія маюць асаблівую важнасць для жыцця сям’і народнай школы, часта цяжкія ці спрэчныя пытанні.

5. Метады — формы

- Аснова выкладаў у народнай вышэйшай школе — *жывое слова*;
- “супольны побыт пры супольным stole”;
- заняткі — падзеі, арганізаваныя студэнтамі для студэнтаў і асяроддзя (з выкарыстаннем інсцэніравання, спеваў, танцаў, музыкі, дэкламацыі);
- праца студэнтаў — размеркаванне заданняў у сям’і школы ў межах дзейнасці “на карысць дома” (праца на кухні, бя-

- гучы ўнутраны рамонт жылля, навядзенне парадку вакол будынка, у садзе ці гародзе);
- самастойная арганізацыя вячэрніх мерапрыемстваў, напрыклад, прысвечаных культуры, гісторыі, традыцыям, літаратуры;
  - дыскусіі і гутаркі;
  - праца над праектамі;
  - метады з'яднання людзей і тыя, што даюць магчымасць развіваць больш блізкія ўзаемаадносіны;
  - метады, якія спрыяюць самакіраванню і самаадукацыі, развіццю асобы і свабоды творчасці кожнага студэнта;
  - атмасфера ўзаемадзеяння, кааперацыі і партнёрства, творчага пошуку і вырашэння праблем.

Дзе можа быць Школа?

— У гэтым падыходзе тэрмін “школа” — даволі выпадковая характарыстыка. “Школа” азначае супольнасць людзей, якія вучацца, і не мае значэння, дзе непасрэдна праходзіць працэс навучання. Гэта можа быць адукацыйная ўстанова, заснаваная непасрэдна з адукацыйнымі мэтамі, але гэта таксама можа быць зала для сустрэч, ці нефармальная група. Існаванне супольнасці — у арганізацыйным сэнсе слова — магчыма, дзякуючы патрэбе вучыцца, актуальнай для ўсіх членаў групы.

— Школа, як мы яе разумеем, — нефармальная арганізацыя. Гэта не абяззавока ўстанова, спецыяльна заснаваная з адукацыйнымі мэтамі, хаця яна можа стаць звычайнай школай (з будынкам і пастаянным штатам). Можа здарыцца (асабліва ў Польшчы), што яна будзе існаваць зусім нядоўга і скончыць сваю дзейнасць з натуральным распадам групы па заканчэнні кароткатэрміновай адукацыйнай праграмы.

— Школа — арганізацыя ўмоў і сітуацый для навучання. Таму адрозненні ў досведзе і ведах удзельнікаў сустрэч і, такім чынам, пашырэнне тэмаў размоў, важных для навучэнцаў, робіць школу месцам, дзе можа быць раскрыта індывідуальнасць кожнага навучэнца.

— Неабходна адзначыць, што школа — гэта частка сацыяльнай і культурнай рэальнасці, у якой яна функцыянуе, навакольнага асяроддзя, дзя яна заснавана — рэальнасць быццам бы “стукіе ў яе дзверы”. Таму, зыходзячы з місіі школы ў стварэнні магчымасцей для самаўдасканалення і шматбаковага развіцця студэнта і пашырэння яго дасведчанасці, у той жа час яна мае ўплыў на форму і якасць грамадскай дзейнасці. У гэтым сэнсе школа не павінна пазбягаць абмеркавання надзённых праблем, таму што толькі ў гэтым выпадку ў яе будзе добры шанец стаць сапраўднай часткай прасторы грамадскага жыцця.

6. Настаўнік — выхавацель

Неабходнымі кампетэнтнасцямі настаўніка Народнай вышэйшай школы з'яўляюцца:

- эмпатыя, шчырасць, моцнасць духу, высокі ўзровень ведаў і ўменняў у абранай галіне (прадпрымальніцтва, экалогія, выяўленчае мастацтва), развітыя навыкі камунікацыі, лёгкасць ва ўстанавленні кантактаў, здольнасць весці гутарку, дыскусію і слухаць іншых;
- безумоўная гатоўнасць дапамагчы іншым з захапленнем і зацікаўленасцю (напрыклад, пагадненне аддаваць працы вольны час);
- гнуткасць, звязаная з прадастаўленнем магчымасці студэнтам удзельнічаць у стварэнні праграмы заняткаў, а значыць і адкрытасць да іх патрэбаў і чаканняў (напрыклад, адаптацыя зместу, формы заняткаў, а таксама іх працягласці);
- добрыя кантакты з мясцовай супольнасцю, адчуванне яе магчымасцяў і чаканняў, веданне яе праблем, патрэбаў і бачання развіцця рэгіёну і г.д.

— “Першая мэта для настаўніка — дасягнуць душы навучэнца” (Грундтвіг) — жаданне зразумець сітуацыю іншага чалавека, дапамагаючы яму ці ёй у распрацоўцы стратэгіі дзеянняў, прымаючы пад увагу яго ці яе патрэбы, імкненні і здольнасці.

Высновы

1. Неабходна спецыяльная сістэма навучання і ўдасканалення настаўнікаў Народнай вышэйшай школы. Пры гэтым трэба прымаць да ўвагі наступнае:

- спецыфічныя характарыстыкі навучэнца народнай школы (дарослыя);
- умовы (“дом народнай школы”, адсутнасць экзаменаў, неабходнасць усталявання адукацыйных стандартаў, напрыклад, дапытлівасці, прадпрымальніцкага духу, крэатыўнасці);
- заданні (падтрымка развіцця, натхненне і заахвочванне);
- грамадскія мэты (адукацыя на працягу ўсяго жыцця, дапамога ў разуменні складанай і часам незразумелай рэальнасці, дэмакратызацыя жыцця).

2. Функцыі настаўніка НВШ могуць выконваць не толькі прафесійныя выкладчыкі, але і асобы, якія валодаюць, па сутнасці, вельмі высокай кампетэнтнасцю, але не маюць фармальнай кваліфікацыі (напрыклад, прадпрымальнікі, прадаўцы мясцовай улады, творчыя асобы, эксперты ў пэўных галінах і г.д.).

Быць настаўнікам у народнай школе — гэта больш, чым проста прафесія... Гэта прыванне! Людзі разумеюць гэта толькі пасля таго, як “яны прайшлі ўвесь шлях”.

“Большае ці меншае дрэва жыццёвай мудрасці вырастае з нашага досведу. Мудрасць — як усе мы ведаем — не аднолькавая; магчыма прама прапарцыянальна сензіўнасці вандроўніка (пілігрыма) і яго здольнасці да ўспрымання. Сустрэчы з людзьмі — гэта, напэўна, адно з самых захапляючых падарожжаў у жыццёвым паломніцтве” (J.Kret)

7. Навучэнцы

Навучэнцам Народнай вышэйшай школы можа быць кожны, нягледзячы на яго сацыяльны статус, культурны і эканамічны досвед, і на любой ступені жыцця. У гэтым сэнсе, адрасатам школы з'яўляюцца:

- дарослыя, якія робяць спробы вучыцца, пашыраць кагнітыўныя гарызонты і пераследуюць свае інтарэсы;
- дарослыя, якія хочуць удасканаліць сваю прафесійную кампетэнтнасць, бо прафесійная дзейнасць з'яўляецца істотнай часткай чалавечага існавання на свеце;
- у прыватнасці, людзі, якія маюць патрэбу ў падтрымцы, шукаюць сваё месца ў жыцці (грамадскім і прафесійным), тыя, хто з-за розных фактараў (эканамічных ці культурных) і не па сваёй волі (з-за пэўнага стылю жыцця) быў выключаны з грамадства. У выпадку працы з такімі групамі, школа дапамагае і стымулюе іх быць актыўнымі, заахвочвае да дзейнасці. Як ініцыятары адукацыйнай актыўнасці ў рэалізацыі праекта “Школа для жыцця” мы павінны сказаць, што гэта не вельмі простая задача. Мы бачым магчымасць ва ўкараненні “карэкцыйных” праграм знізу ўверх, часта пры дапамозе маленькіх крокаў і невялікіх ініцыятыў. Кожны раз мы спрабуем зрабіць так, каб нашы намаганні не былі “чарговай атакай дапамагаючай рукі”.
- Навучэнцам НВШ можа стаць кожны (дарослы чалавек), нягледзячы на яго/яе ўзрост, фармальную адукацыю і сацыяльны статус.
- У НВШ абавязковымі з'яўляюцца дэмакратычныя каштоўнасці суіснавання — найбольш эфектыўна гэта працяўляецца ў арганізацыі самакіравання студэнтаў.
- Студэнт прымае функцыянальную структуру школы.

8. Народная вышэйшая школа — установа — база — асяроддзе

- НВШ — установа пазашкольная (у адпаведнасці з польскім заканадаўствам — “непублічная”);
- Народная школа з’яўляецца установай аўтаномнай;
- дзейнасць у НВШ ажыццяўляецца на аснове самакіравання;

- Народная вышэйшая школа абсалютна незалежная ад кан’юнктурных тэндэнцый;
- НВШ “устойлівая” ад палітычных, светапоглядных, рэлігійных і да т.п. уплываў;
- Народная школа дзейнічае на падставе ўласнага статуту і ўнутраных распараджэнняў кіраўніка ўстановы (рэгулюецца канкрэтнай НВШ).

Ніжэй прадстаўлена структура Народнай вышэйшай школы з усімі яе элементамі.

Навучэнцы — самакіраванне навучэнцаў

- Самы важны “элемент” структуры, дзея якога існуе НВШ увогуле;
- крэатыўны партнёр у агульным навучальным працэсе;
- рэалізатар дзеянняў самакіравання навучэнцаў;
- актыўны ўдзельнік на занятках і натхняльнік актыўнасці ў вольны час;
- кожны дарослы можа быць навучэнцам НВШ (нягледзячы на ўзрост і адукацыю);
- прыярытэт аддаецца людзям з вёсак і малых гарадоў;
- навучэнцы павінны прымаць удзел у класных занятках па праграме, а таксама ў працы на карысць школы і навакольнага асяроддзя;
- кола навучэнцаў народнай школы — гэта не толькі ўдзельнікі працяглых курсаў, якія ідуць некалькі месяцаў, але таксама і ўдзельнікі кароткатэрміновых курсаў працягласцю ў некалькі дзён.

Праграмы, планы, праекты, іншая дакументацыя

- Статут;
- гадавы план адукацыйнай, выхаваўчай і арганізацыйнай дзейнасці;
- планы і праграмы заняткаў (абавязковых і факультатывных);
- дакументацыя па прадметах;
- пратаколы паседжанняў Педагагічнай Рады.

Педагагічная Рада

У склад яе ўваходзяць:

- усе настаўнікі — выхавацелі, занятыя на пастаяннай і часовай аснове;
- дырэктар і прэзідэнт рады навучэнцаў.

Старшынёй з’яўляецца чалавек, якога выбіраюць тайным галасаваннем з ліку сябраў Рады, альбо дырэктар.

Педагагічная Рада распрацоўвае праграму ўсёй дыдактычна-выхаваўчай працы ў НВШ.

Праграмная Рада

- Назначаецца ўстановай (часцей за ўсё асацыяцыяй або фондам), які з’яўляецца заснавальнікам — фармальна кіруе НВШ;
- як прадстаўнік заснавальніка назірае за ўсёй дзейнасцю НВШ;
- назначае і звальняе рэктара-дырэктара і зацвярджае яго гадавую справаздачу па дзейнасці НВШ;
- зацвярджае праграмы і планы.

Настаўнікі — каардынатары праграм

- Афіцыйна “настаўнікаў-выхавацелей” наймаюць пасля зацвярджэння кожнай кандыдатуры Педагагічнай Радай;
- настаўнікі не толькі вучаць, але і выхоўваюць;
- дзёржурны настаўнік адказвае за ўсё, што адбываецца ў НВШ;
- настаўнікі звяртаюцца за фінансаваннем на рэалізацыю праектаў у фонды, распрацоўваюць адпаведныя заяўкі.

Рэктар-Дырэктар

- Кіруе ўсёй дзейнасцю НВШ — у адпаведнасці з паставамі Праграмнай Рады, рэзалюцыямі Педагагічнай Рады і самакіравання навучэнцаў;
- пастаянна клапаціцца аб дыдактычнай і выхаваўчай базе ўстановы;
- забяспечвае рэалізацыю задач статута і іх паслядоўнасць;
- клапаціцца аб арганізацыйных, праграмных і педагагічных пытаннях;
- стварае і падтрымлівае адэкватную атмасферу ў “доме” НВШ;
- з’яўляецца ініцыятарам супрацоўніцтва з супольнасцю;
- адказвае за адміністрацыйна-фінансавую і гаспадарчую дзейнасць установы.

Лекцыйная зала

- Спецыяльнае месца, у якім звычайна адбываюцца вялікія сходы (усіх студэнтаў), напрыклад, цырымоніі адкрыцця і закрыцця курсаў;
- месца для важных падзей, памятных лекцый, пленарных паседжанняў.

Семінарскія пакоі — майстэрні

- Памяшканні з адпаведным абсталяваннем і матэрыяламі для практычных заняткаў, напрыклад, пакоі для заняткаў па ткацтву і кераміцы, камп’ютарнага навучання і вывучэння моў.

Гасцёўня

- Тут можна знайсці часопісы, газеты, буклеты, лістоўкі;
- гэта месца для самастойных заняткаў, пошуку літаратуры, інфармацыі ў Інтэрнеце, тут таксама размешчаны камп’ютарныя тэрміналы з выходам у Інтэрнет.

Сталоўка

- Важнае месца не толькі таму, што студэнты і настаўнікі маюць магчымасць паесці разам, гэта яшчэ і месца, дзе праводзіцца абвяшчэнне аб’яваў, месца для кароткіх сустрэч і дыскусій настаўнікаў і навучэнцаў.

Спартыўная зала/пляцоўка

- Быць у добрай фізічнай форме таксама вельмі важна;
- можна практыкавацца ў час заняткаў і ў любы ішны час, нават увечары.

Бібліятэка мультымедыя

- Тут знаходзяцца публікацыі па розных галінах ведаў, мастацкая літаратура, энцыклапедыі, слоўнікі, вучэбныя дапаможнікі.

Інтэрнат

- Жылыя памяшканні для навучэнцаў НВШ і таксама для настаўнікаў;
- месца для вячэрніх і начных сустрэч і гутарак;
- месца, дзе навучэнцы лепш знаёмяцца адно з адным — дзеляцца сваім досведам, а таксама вучацца і рыхтуюцца да заняткаў.

Супрацоўнікі НВШ

- Каманда, якая клапаціцца пра належнае функцыянаванне Народнай школы і яе унікальную, хатнюю атмасферу. Калектыв складаецца з педагогічнага саставу (настаўнікі і дырэктар), эканамічна-адміністрацыйнага персаналу (сакратар, бухгалтар, касір), і абслугі (кухня, тэхнічны нагляд).

Усе настаўнікі і навучэнцы — як і адміністрацыя, а таксама абслугавы персанал — складаюць вялікую сям'ю Народнай вышэйшай школы, таму яны павінны прымаць і разумець усе прынцыпы і каштоўнасці, якія дэкларуюцца супольнасцю.

Самакіраванне навучэнцаў і асацыяцыі выпускнікоў НВШ павінны адыгрываць важную ролю ў супольнасці НВШ.

Стары будынак з “душой” — найбольш падыходзячае месца для Народнай школы, якое павінна ўключаць:

- памяшканні для правядзення заняткаў (адну лекцыйную залу, якая магла б умяшчаць усіх навучэнцаў, і некалькі трохі меншых семінарскіх пакояў);
- майстэрні (напрыклад, кампютарную, музычную, медыя, мастацкую і рамесніцкую);
- бібліятэку;
- інтэрнат для навучэнцаў;
- кухню і сталойку;
- офісныя памяшканні;
- будынак з жылымі кватэрамі і пакоямі для прыездных настаўнікаў.

Калі Народная вышэйшая школа знаходзіцца ва ўмовах, якія не адпавядаюць гэтым характарыстыкам, яна павінна быць запоўнена “духам Народнай школы”.

Добра, калі ў наваколлі НВШ ёсць парк, лес ці іншае месца для гульні і актыўнага адпачынку.

Калі няма падобнага месца, неабходна звярнуць больш увагі на пабудову і падтрыманне адносінаў паміж сябрамі супольнасці Народнай школы.

У зале для агульных сустрэч, таксама як і ў сталойцы, павінны быць спеўнікі (з нацыянальнымі, народнымі і ішн. песнямі).

Асяроддзе НВШ**Грамадскае**

- Суседзі НВШ, жыхары суседніх вёсак і маленькіх гарадоў, таксама прадстаўнікі мясцовай улады, НДА, усе людзі мясцовай супольнасці, з якімі і для якіх Народная школа ажыццяўляе сваю дзейнасць.

Прыроднае

- Усё, што знаходзіцца вакол будынка НВШ: сад, агарод, лес, лугі, азёры, ... усё, што побач і трохі далей ад будынкаў — месцы, да якіх можна дайсці пад час кароткай ці больш доўгай прагулкі альбо дабрацца на ровары;
- гістарычныя помнікі і славутыя прыродныя мясціны;
- месцы, дзе арганізуюцца мерапрыемствы пад адкрытым небам.

Педагагічны нагляд

- Унутраны (ажыццяўляецца дырэктарам праз наведванне заняткаў і Праграмнай Радай);
- Знешні (в Польшчы: ажыццяўляецца прадстаўнікамі муніцыпальнай улады і дзяржаўных адукацыйных ведамстваў).

Асацыяцыя выпускнікоў

- Заснавана выпускнікамі НВШ, якія захоўваюць і падтрымліваюць сувязі паміж сабой і з Народнай школай.

10. Народная вышэйшая школа — грамадскае асяроддзе**Перадумова**

Сёння ў Польшчы ўзрастае асветніцкі і культурны разрыў — адбываецца дэградацыя сельскіх супольнасцей.

Расце колькасць беспрацоўных і нежаданне людзей быць актыўнымі.

Розніца ў якасці жыцця розных сацыяльных груп узрасце, у прыватнасці, у сельскай мясцовасці.

Інфраструктура, якая дазваляе прымаць удзел у культурным і грамадскім жыцці, знікае ці знаходзіцца ў занябанні (існуе шмат вёсак і малых гарадоў, дзе жыхары не маюць месца для сустрэч).

Народная вышэйшая школа, прытрымліваючыся сваёй традыцыйнай місіі, вельмі зацікаўлена ў павышэнні ўзроўню культуры і адукацыі. У існуючых умовах трэба выкарыстоўваць кожную магчымасць для пабудовы асабліва моцных адносінаў з мясцовай уладай для ўсеагульнай карысці. На гэтым шляху Народная школа становіцца часткай грамадскага асяроддзя, у якім яна існуе. Яе аўтэнтычнасць палягае на цеснай сувязі з навакольным светам і гатоўнасці “сустрэцца” з праблемамі звычайных людзей. Ацэнка адукацыйных патрэбаў патэнцыйных навучэнцаў актуалізуецца ў абноўлены праграмы і праекты, якія ажыццяўляюцца ў Народнай вышэйшай школе.

Аўтар спадзяецца, што яму ўдалося хаця б трохі прыблізіць чытачоў да таямніцы Народнай вышэйшай школы.